

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
у спорах щодо відшкодування витрат
на житлово-комунальні послуги

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за лютий 2018 року – лютий 2024 року

ЗМІСТ

1. Спори, пов'язані з призначенням субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг	5
1.1. Про визначення підстав для внесення особи до Єдиного державного автоматизованого реєстру осіб, які мають право на пільги	5
1.2. Про наявність заборгованості у споживача житлово-комунальних послуг як підставу для відмови в призначенні субсидії або скасування раніше призначеної субсидії	5
1.3. Про необхідну умову для призначення житлової субсидії	6
1.4. Про неправомірність відмови в призначенні субсидії за житлово-комунальні послуги у зв'язку з відсутністю реєстрації місця проживання в належному їй житловому приміщенні	7
1.5. Про неправомірність ухвалення рішення уповноваженим органом із питань соціального захисту населення щодо непризначення субсидії особі на наступний строк у зв'язку з наявністю заборгованості щодо оплати послуг	8
1.6. Про відмову орендарю в призначенні субсидії на відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг у зв'язку з невідповідністю договору оренди вимогам цивільного законодавства	9
1.7. Про призначення субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг фізичним особам – підприємцям	9
1.8. Про правомірність включення при призначенні житлової субсидії до сукупного доходу фізичної особи – підприємця, яка обрала загальну систему оподаткування, суми доходу, отриманого при здійсненні господарської діяльності	10
1.9. Про необхідні умови для призначення житлової субсидії особі, яка не зареєстрована, але фактично проживає в житловому приміщенні	11
2. Спори, пов'язані з перерахунком, поверненням надміру виплачених коштів субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг	12
2.1. Про повернення суми надміру перерахованої (виплаченої) житлової субсидії	12
2.2. Про неналежний спосіб захисту прав шляхом подання позову про скасування рішення органу праці та соціального захисту населення, оформленого повідомленням про дорахунок до особової справи	12
2.3. Про повернення одержувачу субсидії невикористаних сум субсидії, призначеної для відшкодування витрат на оплату послуг із постачання холодної та гарячої води і водовідведення	13

2.4.	Про протиправність перерахунку субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг на підставі розпорядження голови органу місцевого самоврядування	14
3.	Спори, пов'язані з припиненням надання субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг	15
3.1.	Про вимоги до подання про припинення раніше призначеної субсидії	15
3.2.	Про протиправність рішення управління праці та соціального захисту населення щодо припинення надання житлової субсидії шляхом скасування раніше прийнятого рішення про її призначення	15
3.3.	Про неправомірність припинення надання раніше призначеної житлової субсидії з такої підстави, як надання недостовірних даних про місце реєстрації особи, яка звернулася за призначенням субсидії	16
3.4.	Про припинення виплати житлової субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг із підстав надання недостовірної інформації про майновий стан сім'ї	17
3.5.	Про тлумачення визначених у Положенні № 848 термінів «член сім'ї особи із складу домогосподарства» та «член домогосподарства»	18
4.	Інше	19
4.1.	Про реалізацію права на розрахунок субсидії з огляду на кількість зареєстрованих у житловому приміщенні осіб (осіб, які фактично проживають)	19
4.2.	Про публічне правонаступництво в правовідносинах щодо призначення та виплати житлових субсидій і пільг на оплату житлово-комунальних послуг	20
4.3.	Про обов'язковість забезпечення КМУ проведення науково-громадської експертизи сформованих набору продуктів харчування, набору непродовольчих товарів і набору послуг при встановленні прожиткового мінімуму	21
4.4.	Про зобов'язання судом відповідача опублікувати оголошення про відкриття провадження в адміністративній справі щодо оскарження нормативно-правового акта у спорі про дискримінаційність норми щодо обов'язку зазначати номер мобільного телефону для отримання субсидії чи для приймання (подання) документів з метою її отримання	22

Перелік уживаних скорочень

БК України	– Бюджетний кодекс України
ВС	– Верховний Суд
Закон № 3551-XII	– Закон України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»
Закон № 5207-VI	– Закон України від 6 вересня 2012 року № 5207-VI «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»
Закон № 966-XIV	– Закон України від 15 липня 1999 року № 966-XIV «Про прожитковий мінімум»
КАС ВС	– Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду
КАС України	– Кодекс адміністративного судочинства України
КМУ	– Кабінет Міністрів України
КСУ	– Конституційний Суд України
Мінсоцполітики	– Міністерство соціальної політики України
ОСББ	– Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку
ПК України	– Податковий кодекс України
Постанова № 1041	– Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання житлових субсидій та пільг на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу Пенсійним фондом України» від 16 вересня 2022 року № 1041
Положення № 848	– Постанова Кабінету Міністрів України «Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива» від 21 жовтня 1995 року № 848
Порядок № 39/283/90/5	– Порядок повернення коштів, надмірно виплачених за призначеними субсідіями, затверджений наказом Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства фінансів України і Міністерства юстиції України від 23 грудня 1997 року № 39/283/90/5
СК України	– Сімейний кодекс України
ЦК України	– Цивільний кодекс України

1. Спори, пов'язані з призначенням субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг

1.1. Про визначення підстав для внесення особи до Єдиного державного автоматизованого реєстру осіб, які мають право на пільги

Позивач звернувся до суду з позовом до департаменту праці та соціальної політики міської ради, у якому просила визнати протиправною відмову відповідача у наданні пільг неповнолітній доньці дружини та зобов'язати відповідача внести до персоніфікованого обліку в Єдиний державний автоматизований реєстр пільговиків доньку дружини народження, як члена його сім'ї, та надавати пільги, передбачені пунктами 4, 6 статті 12 Закону № 3551-XII. 23 квітня 2019 року позивач звернувся до відповідача із заявою, у якій просив, зокрема, поставити на персоніфікований облік в управлінні соціального захисту населення доньку його дружини, яка постійно проживає разом із ними, а також надавати (компенсувати) їй пільги за користування житлом та плату за користування комунальними послугами (газом, електроенергією та іншими послугами). Департамент праці та соціальної політики повідомив позивача про відмову у внесенні доньки його дружини, як члена сім'ї пільговика, до Єдиного державного автоматизованого реєстру осіб, які мають право на пільги. Вищевказана відмова мотивована тим, що відповідно до статті 51 БК України донька дружини не належать до членів сім'ї пільговика. Рішенням суду першої інстанції позовні вимоги було задоволено частково. Постановою апеляційного суду апеляційну скаргу відповідача задоволено, рішення суду першої інстанції скасовано та прийнято нове рішення про відмову у задоволенні позову.

ВС зазначив, що визначення поняття «сім'я», вжите у СК України, не може розповсюджуватися на правовідносини у сфері бюджетних видатків, призначення і виплати державою пільг, оскільки цей термін у названому нормативно-правовому акті вжито в розумінні сімейних правовідносин, взаємних прав і обов'язків подружжя та їхніх дітей.

Виходячи з норм статті 51 БК України, поняття «їхні неповнолітні діти» потрібно тлумачити як походження від матері та батька, засвідчене органом державної реєстрації актів цивільного стану.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 30 березня 2021 року у справі № 420/4485/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95917618>.

1.2. Про наявність заборгованості у споживача житлово-комунальних послуг як підставу для відмови в призначенні субсидії або скасування раніше призначеної субсидії

Позивач звернулася до суду з позовом у якому просила визнати протиправними дії управління соцзахисту щодо не призначення йому з 1 травня 2017 року субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг (одна з позовних

вимог). Позивач у встановленому законодавством порядку звернулась до відповідача з заявою про надання субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг за адресою її реєстрації. З січня 2017 року позивачу призначено зазначену субсидію на період опалювального сезону до 31 квітня 2017 року, яка відповідно до вимог діючого законодавства повинна бути розрахована на наступний період відповідачем самостійно без звернення позивача. Позивач звернулась до відповідача з метою з'ясувати час, коли буде здійснено перерахунок платежів за комунальні послуги з урахуванням субсидії. Позивачу надано письмове повідомлення про те, що не призначено житлову субсидію з 01 травня 2017 року у зв'язку із наявністю боргу у позивача за спожиті комунальні послуги, що підтверджується інформацією отриманою від підприємств-надавачів житлово-комунальних послуг. Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції скасував постанову суду першої інстанції та ухвалив нову, якою позов задовольнив частково.

ВС дійшов висновку про те, що для відмови у призначенні субсидії або скасування раніше призначеної субсидії достатньо лише надходження до органу, що призначає субсидії, подання комунального підприємства про наявність заборгованості понад два місяці.

При цьому Положенням № 848, не зобов'язано органи, що призначають субсидії, перевіряти достовірність відомостей про наявність боргу, вказаних у поданнях комунальних підприємств. У розумінні цього Положення сам факт надходження такого подання до органу, який призначає субсидії, є підставою для скасування субсидії або відмови у її призначенні.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 9 червня 2021 року у справі № 524/8130/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97533317>.

1.3. Про необхідну умову для призначення житлової субсидії

Позивач звернулася до суду з позовом у якому просила визнати протиправною відмову райдержадміністрації у призначенні їй житлової субсидії та зобов'язати призначити їй житлову субсидію. Позивач звернулась до державної установи «Соціальний контактний центр» щодо призначення житлової субсидії. Листом відповідача роз'яснено, що за адресою місця проживання позивача уже призначено субсидію власнику домоволодіння, який є чоловіком позивача. Також вказаним листом позивача проінформовано про причину зупинення виплати субсидії та надані рекомендації для усунення недоліків з метою відновлення нарахування субсидії для відшкодування виплати житлово-комунальних послуг, а саме, звернуто увагу на те, що у паспорті позивача, члена сім'ї субсидіанта, відсутня відмітка про наявність права здійснювати будь-які платежі за серією та номером паспорта, а наявна відмітка «про право здійснювати будь-які платежі без використання ідентифікаційного номера», що наявна в паспорті позивача є недійсна. Також роз'яснено, що оскільки вона не підтвердила наявність у паспорті відповідної відмітки, субсидія на наступний період не призначена.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції скасував рішення суду першої інстанції та прийняв нове, яким позов задовольнив.

ВС зазначив, що необхідною умовою для призначення житлової субсидії є необхідність звернення громадянина, особа якого посвідчується паспортом або іншим документом до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення за зареєстрованим місцем проживання (орендарі, внутрішньо переміщені особи – за фактичним місцем проживання) з пакетом документів, передбаченим у Положенні № 848.

Позивач не надала докази, що зверталась у визначений Положенням спосіб, тобто із поданням до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення за зареєстрованим місцем проживання необхідного пакету документів для призначення їй субсидії.

Отже, не виконавши зазначену вище умову, позивач не реалізувала своє право на отримання житлової субсидії.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 2 грудня 2021 року у справі № 143/1580/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101608591>.

1.4. Про неправомірність відмови в призначенні субсидії за житлово-комунальні послуги у зв'язку з відсутністю реєстрації місця проживання особи в належному їй житловому приміщенні

Позивач звернувся до суду з адміністративним позовом, у якому просив скасувати рішення комісії управління соціального захисту населення про відмову позивачу в нарахуванні субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг на житлове приміщення та зобов'язати відповідача призначити таку субсидію, відповідно до Положення № 848. Позивач зареєстрований за АДРЕСА_2. За місцем реєстрації не проживає, оскільки кімната по технічним та санітарним нормам не придатна для житла. Крім того, позивач є власником квартири за АДРЕСА_1 згідно договору купівлі - продажу. В цій квартирі позивач проживає без реєстрації, зареєстровані особи за даною адресою відсутні. Позивач звернувся до управління соціального захисту населення з заявою про призначення житлової субсидії на відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг квартири за АДРЕСА_1. За результатами розгляду заяви комісія відповідача прийняла рішення про те, що позивач не має права на призначення субсидії на житлово-комунальні послуги у квартирі за АДРЕСА_1 з огляду на вимоги Положення № 848 та відсутність у заявника договору найму (оренди) на зазначене житлове приміщення. Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції скасував рішення суду першої інстанції та прийняв нове, яким позов задовольнив частково.

ВС дійшов висновку, що відсутність реєстрації місця проживання особи в належному їй житловому приміщенні не може бути підставою для відмови у призначенні субсидії за житлово-комунальні послуги,

оскільки Положення № 848, не пов'язує можливість її призначення з такими обставинами, а пункт 5 цього Положення містить виключний перелік підстав для такої відмови.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 20 квітня 2022 року у справі № 401/676/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104026185>.

1.5. Про неправомірність ухвалення рішення уповноваженим органом із питань соціального захисту населення щодо непризначення субсидії особі на наступний строк у зв'язку з наявністю заборгованості щодо оплати послуг

Позивач звернулася до суду з позовом до управління праці та соціального захисту населення, в якому просила визнати протиправними дії відповідача щодо відмови у призначенні житлової субсидії та зобов'язати повторно розглянути питання щодо призначення житлової субсидії з дати закінчення попередньої субсидії. Позивач перебувала на обліку у відповідача як одержувач субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг. Відповідач направив позивачу повідомлення про відмову у призначенні субсидії на наступний період, у зв'язку з наявністю простроченої понад два місяці заборгованості з оплати комунальних послуг. В обґрунтування позовних вимог позивач покликала на те, що основним критерієм для надання субсидії є врахування як отриманих доходів, так і майнового стану громадянина, а також сукупного доходу осіб, зареєстрованих у житловому приміщенні. Інформація, надана приватним підприємством, не є належним та допустимим доказом наявності у неї простроченої понад два місяці заборгованості з оплати послуг утримання будинку та прибудинкової території, оскільки із цим підприємством договір про надання житлово-комунальних послуг вона не уклала. Суди попередніх інстанцій позов задоволено.

ВС зазначив, що уповноважений орган із питань соціального захисту населення може прийняти рішення про непризначення субсидії особі на наступний строк у разі надходження інформації про наявність у неї заборгованості з оплати послуг. При цьому сума такої заборгованості має перевищувати двадцять неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Підставою для надання виконавцем житлово-комунальних послуг та, в свою чергу, оплати споживачем таких послуг, є договір про надання житлово-комунальних послуг.

Відповідач не надав інформації про наявність у позивача простроченої понад два місяці заборгованості з оплати послуг утримання будинку та прибудинкової території, а також доказів того, що саме приватне підприємство є суб'єктом господарювання, предметом діяльності якого є надання житлово-комунальних послуг та останній є виконавцем вищезазначених послуг позивачу.

Отже, відповідач не довів правомірності дій щодо відмови у призначенні житлової субсидії.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 25 листопада 2022 року у справі № 438/1096/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107540512>.

1.6. Про відмову орендарю в призначенні субсидії на відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг у зв'язку з невідповідністю договору оренди вимогам цивільного законодавства

Позивач звернулась до суду з позовом до управління праці та соціального захисту населення, виконавчого комітету міської ради в особі комісії з питань надання населенню субсидій на відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг про визнання дій незаконними, визнання рішення та повідомлення про відмову в призначенні субсидії незаконним. Позивачка вважала, що відповідач незаконно відмовив їй у призначенні субсидії, як особі, яка не зареєстрована, але проживає у житловому приміщенні на підставі договору оренди, оскільки з жовтня 2015 року вона отримувала субсидію, проте, звернувшись у вересні 2017 року, у призначенні субсидії їй відмовили, хоч фактичні обставини не змінились. Відмова відповідача у призначенні субсидії позивачці, обгрунтована тим, що наданий нею договір оренди оформлено з порушенням вимог частини першої статті 810 ЦК України (відсутня умова про оплату за договором). Судами попередніх інстанцій у задоволенні позову відмовлено.

ВС зазначив, що особа, яка не зареєстрована у житловому приміщенні може отримати субсидію, якщо фактично проживає у цьому приміщенні на підставі договору найму (оренди) житла і їй нараховується плата за житлово-комунальні послуги. У такому випадку субсидія призначається на підставі рішення районної, районної у м. Києві і Севастополі держадміністрації та виконавчого органу міської і районної ради або утвореної ними комісії та акта обстеження матеріально-побутових умов домогосподарства.

При цьому, у разі звернення із заявою про надання субсидії вимагається надання договору найму (оренди) житла, але не передбачено право структурного підрозділу з питань соціального захисту населення перевіряти цей договір на предмет відповідності нормам цивільного законодавства, зокрема, в частині наявності у ньому положень щодо плати за оренду.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 20 серпня 2019 року у справі № 686/20273/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83783548>.

1.7. Про призначення субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг фізичним особам – підприємцям

Позивачі звернулись до суду з позовом до управління праці та соціального захисту населення, в якому просили визнати бездіяльність відповідача щодо нездійснення обчислення та нарахування субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг протиправною; зобов'язати відповідача призначити їм субсидію для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг на опалювальний сезон

та на неопалювальний сезон у 2016 році. Позивач (чоловік), діючи у тому числі в інтересах дружини, доньки та онуки, звернувся до відповідача з заявою щодо призначення субсидії, до якої було додано довідку про склад сім'ї та декларацію про доходи і витрати осіб, які звернулися за призначенням субсидії. На запит відповідача податкова інспекція повідомила, що донька позивача, яка зареєстрована та перебуває обліку як фізична особа-підприємець з 26 серпня 2014 року, перебувала на спрощеній системі оподаткування, не подавала річну звітність щодо отримання доходів від підприємницької діяльності по загальній системі оподаткування за 2014 рік. Відповідач запропонував позивачу надати щорічні декларації про доходи його доньки від підприємницької діяльності за 2014 рік і повідомив, що у випадку ненадання витребуваних документів, йому буде відмовлено у призначенні субсидії. Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції скасував рішення суду першої інстанції та прийняв нове, яким позов задоволено.

ВС зазначив, що аналіз правових норм ПК України та Положення № 848 свідчить про відсутність обмежень щодо призначення житлових субсидій приватним підприємцям, у тому числі тих, що перебувають на спрощеній системі оподаткування. Адже, останнім абзацом пунктом 12 Положення № 848 чітко встановлено порядок визначення доходу для фізичних осіб - підприємців, які обрали спрощену систему оподаткування та є платниками єдиного податку. Подання фізичною особою-підприємцем річної звітності про доходи, отримані від підприємницької діяльності по загальній системі оподаткування, чинним податковим законодавством України не передбачено.

За таких умов вимога відповідача щодо надання донькою позивача річної звітності про доходи, отримані від підприємницької діяльності по загальній системі оподаткування, є протиправною.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 13 червня 2019 року у справі № 528/255/16-а можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82383523>.

1.8. Про правомірність включення при призначенні житлової субсидії до сукупного доходу фізичної особи – підприємця, яка обрала загальну систему оподаткування, суми доходу, отриманого при здійсненні господарської діяльності

Позивач звернувся до суду з позовом до департаменту соціальної політики міської ради, в якому просив визнати протиправними дії відповідача щодо включення до складу доходу для розрахунку житлової субсидії суми валового доходу 72150,80 грн, отриманого позивачем при здійсненні господарської діяльності як підприємця, що перебуває на загальній системі оподаткування. Для розрахунку житлової субсидії відповідачем при розрахунку розміру субсидії взято дохід позивача в розмірі 80862,80 грн., що складається з доходу, виплаченого самозайнятій особі в розмірі 72150,80 та пенсії в розмірі 8712,00 грн. Вказані доходи були відображені у довідці податкового органу, отриманої на запит відповідача. Позивач вважав, що Положенням № 848

передбачений вичерпний перелік видів доходів, які включаються до розрахунку при призначенні субсидії, через що, на переконання позивача, його дохід як підприємця, що є валовим доходом, не мав включатись до розрахунку відповідачем. Суди попередніх інстанцій відмовили у задоволенні позову.

ВС зазначив, що загальні правила для осіб (крім спеціальних правил для певних категорій, наприклад, учасників антитерористичні операції тощо) передбачають виключний перелік доходів, які не враховуються при розрахунку субсидії при її призначенні. Доходи від підприємницької діяльності, отримані підприємцем, що перебуває на загальній системі оподаткування до переліку таких доходів не відносяться.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 31 липня 2023 року у справі № 140/73/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112529198>.

1.9. Про необхідні умови для призначення житлової субсидії особі, яка не зареєстрована, але фактично проживає в житловому приміщенні

Позивач звернувся до суду з позовом до управління праці та соціального захисту населення, Мінсоцполітики, КМУ в якому просив зобов'язати відповідачів припинити вчинення щодо нього дискримінації за ознакою місця проживання щодо надання субсидії для оплати витрат на житлово-комунальні послуги, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива та призначити субсидію для оплати витрат на житлово-комунальні послуги, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива за місцем фактичного проживання. Позивач є власником спадкового майна (будинку) в якому проживає без реєстрації. На неодноразові звернення до управління праці та соціального захисту населення щодо призначення житлової субсидії, позивач отримував відмову на тій підставі, що він не зареєстрований за адресою фактичного проживання і особові рахунки, за якими нараховується плата за житлово-комунальні послуги, не зареєстровано на позивача. Позивач вважав, що всупереч вимог положень статті 14 Закону № 5207-VI, позивачем з боку відповідачів, зазнається дискримінація за ознаками його майнового стану, місця проживання та іншими ознаками у формі обмеження користування наданими йому правами і свободами, зокрема, щодо надання державних субсидій для відшкодування вартості житлово-комунальних послуг. Суди попередніх інстанцій відмовили у задоволенні позову.

ВС зазначив, що для призначення житлової субсидії незареєстрованій особі, крім факту проживання, необхідною умовою є нарахування плати за житлово-комунальні послуги саме цій особі. Також субсидія не може одночасно призначатись за місцем реєстрації особи та місцем її фактичного проживання.

Оскільки особові рахунки на оплату житлово-комунальних послуг оформлені на інших осіб, доказів нарахування саме позивачу плати за житлово-комунальні послуги за адресою призначення житлової субсидії не надано.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 23 серпня 2023 року у справі № 809/360/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112998502>.

2. Спори, пов'язані з перерахунком, поверненням надміру виплачених коштів субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг

2.1. Про повернення суми надміру перерахованої (виплаченої) житлової субсидії

Позивач звернувся до суду з позовом до управління праці та соціального захисту населення міської ради, в якому просив визнати неправомірними дії відповідача з розповсюдження листів щодо позивача про повернення надміру нарахованих коштів та зобов'язати відповідача відкликати листи щодо позивача про повернення надміру нарахованих коштів. Позовна заява мотивована тим, що відповідач неправомірно, за відсутності належних повноважень, розповсюдив листи на адресу комунальних підприємств міста, в яких повідомив про помилку при видачі позивачу посвідчення інваліда війни 3 групи та просив привести у відповідність нарахування пільг вищевказаному пільговику з моменту видачі посвідчення. Рішенням суду першої інстанції позов задоволено. Постановою апеляційного суду апеляційну скаргу відповідача задоволено, рішення суду першої інстанції скасовано та прийнято нове рішення про відмову у задоволенні позову.

ВС зазначив, що Положенням № 848, передбачено, що в разі відмови громадянина добровільно повернути суму надміру перерахованої (виплаченої) житлової субсидії питання про її примусове стягнення вирішується органом, який призначив житлову субсидію, у судовому порядку.

Разом із тим законодавством не передбачено можливості направлення органами соціального захисту населення листів комунальним підприємствам із вимогою повернення надміру нарахованих коштів – пільг особі за минулий період.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 22 грудня 2020 року у справі № 296/5522/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93749185>.

2.2. Про неналежний спосіб захисту прав шляхом подання позову про скасування рішення органу праці та соціального захисту населення, оформленого повідомленням про дорахунок до особової справи

Позивач звернувся до суду з позовом до управління праці та соціального захисту населення, в якому просив визнати протиправними дії відповідача щодо проведення перерахунку раніше призначеної позивачу житлової субсидії, та стягнення сум надміру перерахованої (виплаченої) житлової субсидії з особових рахунків позивача, відкритих у виконавців житлово-комунальних послуг; скасувати рішення відповідача, оформлене повідомленням про дорахунок до особової справи. Позовні вимоги обґрунтовані тим,

що факт опломбування газового опалювального пристрою у домоволодінні позивача не впливає на його право отримувати субсидію у розмірі, що був визначений відповідачем. Законних підстав для перерахунку призначеної субсидії та стягнення надміру перерахованої (виплаченої) субсидії з особових рахунків позивача у відповідача не було. Рішенням суду першої інстанції у задоволенні позову відмовлено. Постановою суду апеляційної інстанції скасовано рішення суду першої інстанції, провадження у справі закрито.

ВС вказав, що повноваження органу праці та соціального захисту населення щодо складання повідомлення про дорахунок до особової справи обмежуються лише констатацією факту нарахування на особові рахунки позивача у виконавців комунальних послуг (на думку відповідача) надміру коштів. Що стосується відшкодування цих коштів безпосередньо з позивача, то вони не можуть бути примусово стягнені на підставі оспорюваного повідомлення (відповідно до Порядку № 39/283/90/5, – добровільно або шляхом пред'явлення відповідачем позову до суду).

Тобто оспорюване повідомлення не є адміністративним актом суб'єкта владних повноважень, що породжує певні правові наслідки безпосередньо для позивача, а саме повідомлення не має обов'язкового характеру й безпосередньо не породжує настання відповідальності або інших негативних наслідків для позивача.

ВС дійшов висновку, що вимога про скасування рішення відповідача, яке оформлене повідомленням про дорахунок до особової справи, взагалі не підлягає судовому розгляду.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 16 вересня 2021 року у справі № 520/8575/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99658212>.

2.3. Про повернення одержувачу субсидії невикористаних сум субсидії, призначеної для відшкодування витрат на оплату послуг із постачання холодної та гарячої води і водовідведення

Позивач звернувся до суду з позовом до управління соціального захисту населення, у якому просив визнати незаконним перерахунок розміру субсидії; визнати незаконним вилучення з особистого рахунку коштів, які були зараховані в якості субсидії, до вирішення в суді питання щодо причини формування від'ємного значення особистого рахунку, внаслідок того, що обов'язковий платіж за комунальні послуги, при незмінних доходах, виріс майже на 1 000 відсотків та унеможливив сплату рахунків за отримані послуги за відсутності коштів; зобов'язати зробити перерахунок розміру субсидії у відповідності до вимог Положення № 848 та з урахуванням підвищення тарифів на послуги; зобов'язати негайно скасувати рішення про вилучення коштів, які нараховані на особистий рахунок як субсидія, що призначена для відшкодування витрат на комунальні послуги. Позивач отримує субсидію для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг і за опалювальний період 2017 - 2018 роки мав

невикористану суму субсидії для відшкодування витрат на оплату послуг постачання холодної та гарячої води і водовідведення. Відповідачем проведений перерахунок субсидії позивача, розмір якої зменшився з квітня 2017 року. Вважаючи вищенаведений перерахунок субсидії незаконним, а повернення коштів до бюджету - протиправним, позивач звернувся до суду. Суди попередніх інстанцій відмовили у задоволенні позову.

ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій про те, що невикористані суми субсидії надавачем послуг перераховуються на рахунок структурного підрозділу з питань соціального захисту населення, який повертає до державного бюджету зазначені кошти, при цьому не повертаючи їх споживачу.

Повернення невикористаної субсидії одержувачу можливе лише у випадках відшкодування витрат на оплату послуг із газо-, електропостачання для індивідуального опалення.

ВС зазначив, що економія споживання послуг постачання холодної та гарячої води і водовідведення не передбачена як підстава для одержання невикористаних коштів одержувачем субсидії.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 6 вересня 2022 року у справі № 815/3009/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106115274>.

2.4. Про протиправність перерахунку субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг на підставі розпорядження голови органу місцевого самоврядування

Позивач звернулася до суду з позовом, в якому просила визнати протиправною бездіяльність управління соціального захисту населення щодо нездійснення обчислення та нарахування житлової субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива за квітень 2017 року; зобов'язати здійснити перерахунок субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг за вказаний період. Позивачу призначено житлову субсидію на період з жовтня 2016 року по квітень 2017 року. Оскільки за квітень 2017 року субсидія призначена не була, позивач звернулася до відповідача з проханням призначити та перерахувати субсидію для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг за квітень 2017 року. Відповідач повідомив позивача, що розмір субсидії у березні 2017 року склав - 2693,21 грн., а у квітні 2017 року - 226,57 грн. Крім того, відповідач зазначив, що на підставі розпорядження голови міської ради про дострокове завершення опалювального сезону з 3 квітня 2017 року, управлінням були виконані перерахунки раніше призначених сум субсидій з урахуванням двох календарних днів з послуги газопостачання, яке використовувалось для опалення індивідуальних будинків. Вважаючи, що відповідачем протиправно не здійснено нарахування субсидії за квітень 2017 року, позивач звернулася до суду. Судами попередніх інстанцій у задоволенні позову відмовлено.

ВС вказав, що за правилами пункту 14 Положення № 848, підставою для перерахунку субсидії з підстав дострокового завершення опалювального сезону може бути лише рішення виконавчого органу відповідної ради або місцевої держадміністрації, але не розпорядження голови органу місцевого самоврядування.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 31 січня 2023 року у справі № 534/1344/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108696591>.

3. Спори, пов'язані з припиненням надання субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг

3.1. Про вимоги до подання про припинення раніше призначеної субсидії

Позивач звернулася до суду з позовом у якому просив визнати протиправним та скасувати рішення департаменту соціальної політики щодо скасування раніше призначеної субсидії. Позивач звернулася із листом до відповідача про скасування рішення про скасування субсидії, перерахунок субсидії з лютого 2017 року. Особова справа позивача про призначення субсидії, містить відмітку про відміну призначеної субсидії з лютого 2017 року на підставі листа голови ОСББ «Вікторія». Відповідач повідомив позивачу про припинення надання субсидії з лютого 2017 року, обґрунтовуючи, що надання раніше призначеної субсидії припиняється за поданням, зокрема, ОСББ, якщо громадянин, якому призначено субсидію, не сплачує вартість фактично спожитої послуги з урахуванням розміру призначеної субсидії, з місяця, в якому надійшло таке подання. Судами попередніх інстанцій позовні вимоги задоволено. Задовольняючи позовні вимоги, суди виходили з того, що лист, на підставі якого припинено позивачу надання субсидії, не є поданням згідно пункту 20 Положення № 848 – не конкретизована сума боргу позивача (відсутня довідка заборгованості) та не зазначено період.

ВС вказав, що Положення № 848 не містить вимог щодо форми і змісту подання про припинення раніше призначеної субсидії, що дозволяє розцінювати лист ОСББ в якості належного подання.

Також законодавством не передбачено необхідність зазначення у поданні конкретної суми боргу та періоду заборгованості.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 20 лютого 2018 року у справі № 712/5261/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72338417>.

3.2. Про протиправність рішення управління праці та соціального захисту населення щодо припинення надання житлової субсидії шляхом скасування раніше прийнятого рішення про її призначення

Позивач звернувся до суду з позовом, у якому просив визнати протиправним та скасувати рішення управління праці та соціального захисту населення про припинення раніше призначеної субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг. В обґрунтування позовних вимог посилався на те, що відповідачем неправомірно припинено раніше призначену субсидію для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, оскільки таке припинення відбулось з підстав, не передбачених законом. Позивач також зазначив, що через недосконалість програмного забезпечення на офіційному веб-порталі ним зазначено місце реєстрації в графі «Домашня адреса»: АДРЕСА_1, а не місце його проживання, згідно довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи: АДРЕСА_2, у зв'язку з цим відповідачем зроблено безпідставний висновок про наданням позивачем недостовірних даних щодо реєстрації проживання. Рішенням відповідача від 12 січня 2017 року скасовано рішення про призначення субсидії з 1 жовтня 2015 року у зв'язку з наданням позивачем недостовірної інформації про місце реєстрації. Суд першої інстанції в задоволенні позову відмовив. Суд апеляційної інстанції скасував рішення суду першої інстанції та прийняв нове, яким позов задоволено частково.

ВС зазначив, що припинення надання субсидій шляхом скасування раніше прийнятого рішення про її призначення не відповідає Положенню № 848 та загальним принципам реалізації суб'єктом владних повноважень наданих владних управлінських функцій виключно на підставі закону.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 29 квітня 2020 року у справі № 206/3841/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88986731>.

3.3. Про неправомірність припинення надання раніше призначеної житлової субсидії з такої підстави, як надання недостовірних даних про місце реєстрації особи, яка звернулася за призначенням субсидії

Позивач в інтересах ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом, в якому просила визнати неправомірним рішення управління соціального захисту населення районної державної адміністрації про припинення виплати раніше призначеної субсидії власнику особового рахунку ОСОБА_1 для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг. Позивач зазначила, що припинення надання раніше призначеної субсидії з такої підстави, як відсутність реєстрації місця проживання, не зазначена в Положенні № 848. Тому відповідач не мав повноважень для припинення субсидії. Відповідач заперечив проти задоволення позову та зазначив, що ОСОБА_1 своїм підписом засвідчила в декларації про доходи і витрати осіб, які звернулися за призначенням житлової субсидії від 22.09.2015, що усвідомлює, що у разі подання нею у неповному обсязі або недостовірних відомостей про осіб, які зареєстровані (фактично проживають - для орендарів) у житловому приміщенні/будинку, їх доходи і витрати їй може бути відмовлено у призначенні субсидії або припинено її надання. За результатами проведеної відповідачем перевірки встановлено, що при оформленні

субсидії ОСОБА_1 подала недостовірні дані про своє місце реєстрації, що вплинуло на встановлення права на субсидію. Внаслідок цього їй надмірно виплачені кошти в сумі 11368,42 грн. Постановою суду першої інстанції у задоволенні позовних вимог було відмовлено. Постановою суду апеляційної інстанції задоволено апеляційну скаргу позивача, скасовано рішення суду першої інстанції та ухвалено нове про задоволення позову.

ВС вказав, що Держава гарантує кожному громадянину право на отримання субсидії для відшкодування витрат на оплату користування житлом або його утримання та комунальних послуг на умовах і в порядку, визначених Положенням № 848, і в свою чергу покладає на громадян, яким призначено субсидію, обов'язки щомісячно сплачувати вартість фактично спожитої послуги з урахуванням розміру призначеної субсидії, а також протягом місяця поінформувати структурний підрозділ із питань соціального захисту населення про зміну складу зареєстрованих у житловому приміщенні (будинку) осіб (орендарі – про осіб, які фактично проживають), їх соціального статусу, переліку отримуваних житлово-комунальних послуг, умов їх надання, виконавців житлово-комунальних послуг, купівлю товарів або оплату послуг, передбачених підпунктом 5 пункту 5 цього Положення, шляхом подання відповідних документів.

Наслідком невиконання обов'язків, визначених Положенням № 848, є припинення надання раніше призначеної субсидії.

Припинення надання позивачу раніше призначеної субсидії відбулось внаслідок надання недостовірних, на думку відповідача, даних про місце реєстрації позивача. Водночас, такої підстави для припинення виплати раніше призначеної субсидії Положенням № 848, зокрема його пунктом 20 (в редакції на час виникнення спірних правовідносин), передбачено не було.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 18 травня 2021 року у справі № 380/781/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96977620>.

3.4. Про припинення виплати житлової субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг із підстав надання недостовірної інформації про майновий стан сім'ї

Позивач звернувся до суду з позовом до департаменту соціальної політики міської ради, в якому просив прийняти рішення про відміну проведених перерахунків наданих субсидій; відміну зупинення надання субсидії з лютого 2017 року з одночасним їх перерахунком по даний час; спростування безпідставних звинувачень в приховуванні і свідомої подачі недостовірних даних. Проведеною державним соціальним інспектором департаменту перевіркою встановлено, що позивач, звернувшись за призначенням житлової субсидії, подав недостовірну інформацію про майновий стан сім'ї. Зокрема, в декларації про доходи та майновий стан осіб, які звернулися за призначенням усіх

видів соціальної допомоги позивач не задекларував наявність у його власності іншого житлового приміщення, про що було складено відповідний акт. В обґрунтування позову позивач, зокрема, вказував, що субсидія призначається не на кількість (розмір) майна, а на його соціальну норму і дохід отриманий зареєстрованими у квартирі, тобто в межах встановлених соціальних норм. Судами попередніх інстанцій у задоволенні позову відмовлено.

ВС зазначив, що надання громадянином, якому призначена житлова субсидія для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, недостовірної інформації про майновий стан сім'ї, є підставою для припинення виплати і повернення надміру виплаченої суми субсидії.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 16 січня 2023 року у справі № 161/13897/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108443153>.

3.5. Про тлумачення визначених у Положенні № 848 термінів «член сім'ї особи із складу домогосподарства» та «член домогосподарства»

Позивач звернувся до суду з позовом до управління соціального захисту населення (відповідач 1), районної комісії з розгляду неординарних питань для призначення соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям субсидій, пільг (відповідач 2, Комісія), у якому просив визнати протиправним рішення відповідача 1 щодо припинення виплат субсидії; визнати протиправним і скасувати рішення відповідача 2 про відмову в наданні субсидії. В обґрунтування позовних вимог позивач зазначив, що він є пенсіонером, і як малозабезпечена особа всі роки, відколи стала надаватися субсидія, був субсидієотримувачем. Водночас донька, так як від неї вимагалася постійна прописка, зареєструвалася у позивача, хоча разом з ним не проживає вже більше 20 років, а за місцем реєстрації ніколи і не проживала. Протягом цього часу позивачем подавалися до відповідача довідки про її непроживання і останній отримував субсидію. В повідомленнях про призначення субсидії відповідачем-1 зазначалося - «на фактичну кількість проживаючих». Водночас всупереч абзацу 2 статті 65 Положення № 848 відповідач з жовтня 2018 року незаконно припинив виплату субсидії. Незважаючи на неодноразові звернення позивача, його право на отримання субсидії відповідачем не поновлено. Відповідач обґрунтував відмову, зокрема, поданням позивачем не повного пакету документів. Суд першої інстанції позов задовольнив частково. Суд апеляційної інстанції скасував рішення суду першої інстанції в частині відмови у задоволенні позову і ухвалив нову постанову про часткове задоволення позову, визнавши протиправним і скасувавши рішення відповідача від 26.11.2018 про відмову в наданні субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг.

ВС зазначив, що починаючи з 2018 року житлова субсидія розраховується на всіх зареєстрованих членів домогосподарства та при її призначенні також враховуються доходи членів сім'ї особи із складу домогосподарства.

Водночас важливим є те, що визначені у Положенні № 848 терміни «член сім'ї особи із складу домогосподарства» та «член домогосподарства» не слід

вживати в буквальному значенні ступеня спорідненості цих осіб за критеріями спільного проживання, ведення побуту, наявності взаємних прав та обов'язків тощо. Значення має саме факт реєстрації особи в житловому приміщенні (будинку), оскільки внаслідок зміни правового регулювання, на таких осіб розраховуються соціальні норми житла та соціальні нормативи житлово-комунального обслуговування і їх доходи враховуються під час призначення житлової субсидії.

Одночасно законодавцем передбачено, що за рішенням Комісії доходи членів домогосподарства, які зареєстровані в житловому приміщенні (будинку), але фактично за даною адресою не проживають, в сукупний дохід домогосподарства можуть не враховуватись. Щоб оформити субсидію не на всіх зареєстрованих, а лише на тих, хто фактично проживає, і не враховувати їхні доходи під час розрахунку субсидії, потрібно в декларації про доходи у розділі «склад сім'ї» вказати осіб, котрі зареєстровані, але фактично не проживають, але позначити, що вони «зареєстровані, але не проживають». Одночасно необхідно подати заяву з проханням розглянути на комісії питання нарахування субсидії на фактичну кількість осіб, які проживають у житловому приміщенні (будинку), а також додати документ, який підтверджує факт непроживання їх за цією адресою.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 7 червня 2023 року у справі № 426/15669/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111385302>.

4. Інше

4.1. Про реалізацію права на розрахунок субсидії з огляду на кількість зареєстрованих у житловому приміщенні осіб (осіб, які фактично проживають)

Позивач звернулась до суду з позовом до виконавчого комітету міської ради, управління праці та соціального захисту населення про визнання права на розрахунок субсидії відповідно до кількості зареєстрованих осіб у житловому приміщенні до кількості осіб, що фактично проживають в ньому. В обґрунтування вимог позивач зазначила, що відповідачами протиправно не визнано за нею права на розрахунок субсидії з кількості осіб, які не відносяться до переліку осіб, що проживають з позивачем. Позивач зверталась до відповідача з проханням провести обстеження матеріально-побутових умов її сім'ї та прийняти рішення про те що для неї та членів її сім'ї субсидія розраховується виходячи з кількості зареєстрованих у житловому приміщенні осіб, які фактично в ньому проживають. Судовими рішеннями у справі № 876/11739/15 зобов'язано відповідача провести обстеження матеріально-побутових умов сім'ї позивача; вирішити питання, що субсидія розраховується з врахуванням складеного акта обстеження матеріально-побутових умов сім'ї позивача; надати позивачу достовірну, точну інформацію про порядок правильного заповнення заяви та декларації, щодо

призначення субсидії, та достовірну, точну інформацію про найменування і місцезнаходження суб'єкта, структурного підрозділу, до якого можна направити поштою заповнені декларацію та заяву щодо призначення субсидій. На виконання цієї постанови відповідач надав позивачу інформацію про порядок правильного заповнення заяви та декларації, а також інші відомості, які були предметом розгляду в апеляційному суді. Обстеження матеріально-побутових умов сім'ї позивача не відбулося, оскільки власники цієї квартири не забезпечили відповідний доступ до приміщення. Згодом за зверненням позивача проведено обстеження матеріально-побутових умов її сім'ї, про що складено відповідний акт. Після обстеження помешкання позивач не зверталася за оформленням субсидії Суди попередніх інстанцій у задоволенні позову відмовлено.

ВС вказав, що законодавство чітко передбачає право заявника на розрахунок субсидії виходячи з кількості зареєстрованих у житловому приміщенні (будинку) осіб (осіб, які фактично проживають).

Разом з тим, необхідною умовою за таких обставин є рішення виконавчого органу міської ради, що приймається на підставі заяви від особи, що претендує на субсидію та акт обстеження матеріально-побутових умов для визначення фактичної кількості осіб.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 27 березня 2018 року у справі № 456/2664/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73042433>.

4.2. Про публічне правонаступництво в правовідносинах щодо призначення та виплати житлових субсидій і пільг на оплату житлово-комунальних послуг

Позивач звернулася до суду з позовом до управління соціального захисту населення у якому просила визнати протиправним та скасувати рішення відповідача про відмову позивачці у наданні субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг. Рішенням суду першої інстанції позов задоволено і видано виконавчий лист на підставі якого відкрито виконавче провадження. Державний виконавець, вважаючи, що у зв'язку з прийняттям Постанови № 1041 є підстави для заміни боржника виконавчого провадження боржника - управління соціального захисту населення на головне управління пенсійного фонду України, звернувся до суду з відповідним поданням. Ухвалою окружного адміністративного суду, яка залишена без змін постановою апеляційного адміністративного суду, задоволено заяву про заміну сторони виконавчого провадження. В касаційній скарзі пенсійний орган зазначив, що заміна сторони в адміністративній справі допускається до закінчення її розгляду судами відповідних інстанцій та набранням остаточним судовим рішенням у справі законної сили. В розглядуваному випадку перехід до іншого суб'єкта владних повноважень певних обов'язків, які були предметом судового розгляду, не є процесуальним правонаступництвом в розумінні положень КАС України.

ВС вказав, що у цій справі заміна боржника у виконавчому провадженні зумовлена наслідками прийняття КМУ постанови № 1041, згідно якої Пенсійний Фонд України забезпечує з 1 жовтня 2022 виплату та з 1 грудня 2022 року призначення житлових субсидій та пільг на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу; продовжує утримувати суми надміру виплачених житлових субсидій, рішення про які прийнято структурними підрозділами з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві державних адміністрацій (військових адміністрацій), виконавчих органів міських, районних у містах рад, згідно з актами приймання-передачі відповідних справ про одержувачів житлових субсидій.

Таким чином, пенсійний орган компетенційно набув статусу правонаступника у правовідносинах, які раніше законодавчо були закріплені за управлінням соціального захисту населення в частині прав та обов'язків щодо призначення та виплати житлових субсидій та пільг на оплату житлово-комунальних послуг.

У спірних правовідносинах є ознаки публічного правонаступництва, оскільки одночасно із передачею пенсійним органам функцій щодо призначення та виплати житлових субсидій та пільг на оплату житлово-комунальних послуг відбулось передання (набуття) адміністративної компетенції одного суб'єкта владних повноважень (суб'єкта публічної адміністрації) та прийняття такої компетенції іншим органом.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 26 лютого 2024 року у справі № 380/4844/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117249599>.

4.3. Про обов'язковість забезпечення Кабінетом Міністрів України проведення науково-громадської експертизи сформованих набору продуктів харчування, набору непродовольчих товарів і набору послуг при встановленні прожиткового мінімуму

Позивач звернувся до суду з позовом, в якому просив, зокрема, зобов'язати КМУ здійснити розрахунок розміру прожиткового мінімуму з дотриманням законодавства України та у розмірі, що забезпечує право громадян на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло. Зазначав, що постановою КМУ від 27 квітня 2018 року № 329 запроваджено норми, які незаконно звужують право позивача на одержання субсидії, оскільки передбачають можливість включення валових доходів від здійснення господарської діяльності як підприємця, що перебуває на загальній системі оподаткування, до складу доходів при розрахунку субсидії. Ці положення суперечать статтям 22, 24 Конституції України, оскільки порушують принцип рівності громадян та звужують право позивача на одержання субсидії. Суди попередніх інстанцій у задоволенні позову відмовили.

ВС зазначив, що Законом № 966-XIV вказано на обов'язковість забезпечення КМУ проведення науково-громадської експертизи.

Отже, затвердження та врахування в подальшому необґрунтованого розміру прожиткового мінімуму може привести до порушення конституційної гарантії громадян на достатній життєвий рівень під час її реалізації державою, адже саме на підставі розміру прожиткового мінімуму встановлюється розмір мінімальної заробітної плати та мінімальної пенсії за віком, визначення розмірів соціальної допомоги, допомоги сім'ям з дітьми, допомоги по безробіттю, а також стипендій та інших соціальних виплат, виходячи з вимог Конституції України та законів України; визначення права на призначення соціальної допомоги; визначення державних соціальних гарантій і стандартів обслуговування та забезпечення в галузях охорони здоров'я, освіти, соціального обслуговування та інших; встановлення величини неоподаткованого мінімуму доходів громадян; формування Державного бюджету України та місцевих бюджетів, який не є достатнім для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я, набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

Водночас матеріали справи не містять доказів, а судами не надано жодної оцінки цьому доводу позивача, чи прожитковий мінімум на 2019 рік визначено на підставі науково-громадської експертизи сформованих набору продуктів харчування, набору непродовольчих товарів і набору послуг, з огляду на що справу направлено на новий розгляд до суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 28 лютого 2023 року у справі № 640/6974/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109257831>.

4.4. Про зобов'язання судом відповідача опублікувати оголошення про відкриття провадження в адміністративній справі щодо оскарження нормативно-правового акта у спорі про дискримінаційність норми щодо обов'язку зазначати номер мобільного телефону для отримання субсидії чи для приймання (подання) документів з метою її отримання

Позивач звернувся до суду з позовом, в якому просив зобов'язати відповідача видалити з Положення № 848 інформацію з приводу надання номера мобільного телефону, посилаючись на порушення його прав, оскільки він не має фінансової можливості придбати мобільний телефон та стартовий пакет, а тому вимога про обов'язкову наявність мобільного телефону є дискримінаційною. Рішенням суду першої інстанції, із змінами внесеними судом апеляційної інстанції, позов задоволено.

Змінюючи рішення суду першої інстанції, суд апеляційної інстанції виходив з того, що накладення на позивача додаткового фінансового навантаження у вигляді необхідності придбання та обслуговування мобільного телефону, як того вимагають положення пункту 13 Постанови № 848, для оформлення субсидії є протиправним, оскільки за неможливості вчинення таких дій, позивач фактично позбавлений свого законного права на отримання субсидії. При цьому відповідач не довів відсутність альтернативних шляхів врегулювання відповідних правовідносин, окрім зазначення номеру мобільного телефону заявника.

Верховний Суд звернув увагу на те, що в матеріалах цієї справи щодо оскарження нормативно-правового акта відсутнє будь-яке підтвердження публікації оголошення про оскарження акта, реквізити нормативно-правового акта, дату, час і місце судового розгляду адміністративної справи.

Наведене свідчить про невиконання судом першої інстанції приписів статті 264 КАС України та, як наслідок прийняття судом рішення про права, інтереси та (або) обов'язки осіб, які не були залучені до участі у справі.

ВС підкреслив, що недотримання встановленого законом спеціального порядку розгляду спорів про визнання нечинним нормативно-правового акта є істотним порушенням процесуального права та підставою для скасування судового рішення, оскільки таке порушення, серед іншого, впливає на права та інтереси необмеженої кількості осіб (всіх осіб, на яких поширюється дія цього акта).

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 25 січня 2024 року у справі № 640/23182/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116582213>.

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду у спорах щодо відшкодування витрат на житлово-комунальні послуги (рішення, внесені до ЄДРСР, за лютий 2018 року – лютий 2024 року) / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного адміністративного суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду. Київ, 2024. – 24 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн:

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua